

Az óvodai integráció az érintettek szemszögéből

RADVÁNYI KATALIN

radvanyi.katalin@avkf.hu

ABSZTRAKT

Jóllehet az intézményi integráció, inklúzió, mint a társadalmi beilleszkedés alapja elméletileg általánosan elfogadott, a gyakorlati megvalósítás azonban sokszor még akadályokba ütközik. Az AVKF hallgatóival az óvodai integráció megvalósulásának hátterét vizsgáltuk óvodapedagógus hallgatók, óvónők, illetve óvodába járó gyermekek szüleinek a véleménye alapján.

A vizsgálatok kitértek a három csoport véleményére az integráció jelenlegi helyzetével kapcsolatban, az óvodapedagógusoknak az elméleti és gyakorlati képzésre vonatkozó elégedettségére, a szülők véleményére gyermekük intézményi jóllétével kapcsolatban, illetve azokra a személyi és tárgyi feltételekre, amelyek megléte fontos az eltérő fejlődésű gyermekek sikeres óvodai inklúziója szempontjából. Jóllehet a vizsgálatok eredményei nem reprezentatívak és nem hoztak különösebben meglepő eredményeket, hozzájárulhatnak a teendők dokumentálásához.

Kulcsszavak: integráció, SNI, óvoda, óvodapedagógus-képzés

DOI: 10.52092/gyosze.2022.4.5

BEVEZETÉS

A társadalmi integráció első állomása a kisgyermekkor, amely rendkívüli jelentőséggel bír a sajátos nevelési igényű gyermekek további életútja szempontjából. Külföldi és magyar nyelvű tanulmányok foglalkoznak ezzel az időszakkal, kiemelve: nemcsak a gyermek és a család társadalmi beilleszkedése szempontjából fontos ez az életkor, hanem a kortársak miatt is, akik a későbbi felnőttek lesznek és életük során viszik magukkal a korai időszakban beésődött szemléletet (Guralnick, 2001; Valier & Vuran, 2006; Engstrand & Roll-Pettersson 2012; Böddi 2017; Al Jaffal 2022; Tamás & Papp 2022). Ebben a nyitott és érzékeny időszakban, amikor a társadalmi előítéletek még nem „rontották meg” őket, természetes módon képesek együtt lenni az eltérő fejlődésű és az átlagos fejlődésű gyermekek, így a későbbiekben is egyértelmű lehet számukra az elfogadás.

Az óvodáskor jellemző működése a mintakövetés, különösen a referenciaszemélyek viselkedésének figyelembe vétele. Egy óvodai csoportban, ahol az óvodapedagógus valamilyen oknál fogva nem tudja az SNI gyermeket elfogadni, a felnőtt nonverbális kommunikációján keresztül ez az attitűd átterjedhet az átlagos fejlődésű gyermekekre, egyrészt kialakulhat a Pigmalion-effektus, amely az SNI gyermek fejlődését gátolja, másrészt a csoportba járó többi gyermek elfogadó attitűdjét rombolja.

Fontos tehát időről-időre megvizsgálni azoknak a tényezőknek a megvalósulását, amelyek az óvodapedagógusok SNI gyermekekkel kapcsolatos előítéleteit, pontosabban az azok hátterében rejlő problémákat vannak hivatva felszámolni. Ez az összefoglaló óvodapedagógus hallgatóknak a témával kapcsolatos felméréseiből szemezget, fontos szempontokra igyekezve fókuszálni.

MÓDSZER

A vizsgálatok idején a Covid járvány miatt kizárólag kérdőíves módszert tudunk alkalmazni, többnyire online megkereséssel.

A vizsgálatok fő kérdései a következők voltak:

- hogy vélekednek a megkérdezettek az óvodai integrációval kapcsolatosan?
- miben látják az óvodai integráció nehézségeit?
- milyen személyi, tárgyi és társadalmi feltételek megváltoztatásában látják az integrációs lehetőségek javulását?

A vizsgálatok hipotézisei ezeket a kérdéseket járták körül.

EREDMÉNYEK

Az első felmérés (Schenk, 2022) óvodapedagógusok (65 fő) és óvodapedagógia szakos hallgatók (56 fő) bevonásával történt. Az óvodapedagógusok több mint 40 %-a 10 évnél korábban végzett.

A két vizsgált csoport abban nagyon hasonló eredményeket mutatott, hogy milyen típusú SNI gyermeket fogadna a legszívesebben az óvodában a csoportjába. Az első helyen a beszéd fogyatékos gyermekek állnak, míg a súlyosan fogyatékos, halmozottan sérült gyerekek az utolsók a felsorolásban. Ez az eredmény részben átfedést mutatott azzal, hogy a munkájuk során a megkérdezettek saját óvodájukban milyen típusú SNI gyermekkel találkoztak már. Rákérdeztünk arra, hogy milyen terápiákat ismernek, ebben az óvodapedagógus hallgatók jobb eredményeket mutattak.

Arra a kérdésre, hogy az inklúzióval kapcsolatosan kellő információt kapott-e az óvodapedagógusi képzés során, a jelenleg a főiskolai képzésre járó hallgatók az elméleti képzés terén nagyobb elégedettséget mutattak (81%), mint a gyakorló pedagógusok (38%), a gyakorlati felkészítés terén már jóval alacsonyabb arányú elégedettségről számoltak be: 26% a hallgatók, 14% az óvodapedagógusok válaszai alapján.

A második vizsgálatban óvodába járó gyermekek szüleit kérdeztük meg az óvodai integrációval kapcsolatosan (Tóth, 2022). 30 szülő adott választ, akinek szegregált óvodába jár, és 22 szülő, akinek integráló óvodába jár a gyermeke. A válaszok összegzésénél a legmeglepőbb eredmény azoknál a kérdéseknél született, ahol 5 fokú Likert-skálán kellett jelezni, mennyire érzi jól magát az óvodában a gyermeke, illetve, hogy ő maga mennyire elégedett az óvodai ellátással. Érdekes eredmény született, a szülők mindkét esetben a szegregáló intézményt ítélték meg pozitívabban.

A harmadik vizsgálat (Tankó, 2022) integráló óvodában dolgozó óvodapedagógusok véleményét kérte ki, 103 fő esetében érkezett válasz, ebből a válaszadók 45%-a nem minden esetben ért egyet az integráció alkalmazásával, és csupán 19%-uk válaszolta azt, hogy teljesen alkalmasnak érzi magát az integrált óvodai nevelésre.

Arra a kérdésre, hogy az integráció feltételei biztosítottak-e az intézményükben, a személyi feltételek terén 61%-ban, míg a tárgyi feltételek terén 67%-ban látják ezt biztosítottnak.

Megkérdeztük őket, hogy látják: megfelelő támogatást kapnak-e az óvoda vezetésétől a különleges bánásmódot igénylő gyermekek fejlesztéséhez; erre 45%-ban „nem”, 30%-ban „részben” választ kaptunk.

Fontos látnunk, melyek azok a tényezők, amelyek az óvodapedagógusok szempontjából motiválók lennének az integrációs munkában, erre a kérdésre első helyen (100%) felelték, hogy szakkönyvek, speciális eszközök megléte, biztosítása, illetve a többletfeladatokért adható kiemelt bérezés. Második helyen (97%) a munkáltató által finanszírozott továbbképzés és szakképzés, harmadik helyen (73%) az anyagi megbecsülés (pl. jól megérdemelt bérezés, béren kívüli juttatás, 13-ik havi fizetés, negyedéves jutalom) szerepelt.

KÖVETKEZTETÉSEK

Az intézményes ellátásban résztvevő gyermekek óvodapedagógusaival, illetve a szülők bevonásával készült felmérések nem jelentenek reprezentatív eredményeket, de adalékuak szolgálhatnak annak továbbgondolásához, hogy a mai Magyarországon mivel tudnánk az integrációt elősegíteni. Az óvodás korcsoport ilyen szempontból kiemelkedő jelentőséggel bír, a gyermekek itt szerzett tapasztalatai továbbgyűrűzhetnek az iskolai ellátásba.

A felmérések eredményei alapján több olyan terület artikulálódott, amelyekre a továbbiakban különös hangsúlyt kell fektetni, ilyenek:

- az integrált nevelés lényegének elterjesztése, érzékenyítés már óvodáskorban
- az integráció elvének hatékony képviselője és a gyermekek fejlesztése integrált körülmények között csak akkor lehetséges, ha az óvodapedagógusok magukévá tudják tenni ezt a szemléletet és a környezetükben hatékonyan képviselik azt.
- az elfogadáshoz szükségük lenne olyan módszerek és eszközök alkalmazására, amik az integrált helyzettől való idegenkedést társadalmi szinten megszüntetik (előítéletek megszüntetése)
- ehhez nagyobb hangsúlyt kellene kapniuk az óvodapedagógus képzésen az elméleti és gyakorlati tudnivalóknak az integrációval kapcsolatosan
- a már végzett, a gyakorlatban dolgozó óvodapedagógusok számára a témával kapcsolatosan több továbbképzésre lenne szükség.

IRODALOMJEGYZÉK

- Al Jaffal, M. (2022). Barriers general education teachers face regarding the inclusion of students with autism. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.873248>
- Böddi Zs. (2017). *Az óvodai integrált nevelés vizsgálata (az eredményességet növelő tényezők és az óvóképzés fejlesztésének fókuszával)*. PhD disszertáció. ELTE PPK. URL: https://ppk.elte.hu/file/B_ddi_Zs_fia_disszertaci.pdf
- Engstrand, R. Z. & Roll-Pettersson, L. (2014). *Inclusion of preschool children with autism in Sweden: attitudes and perceived efficacy of preschool teachers*, 14(3) p. 170–179. <https://doi.org/10.1111/j.1471-3802.2012.01252.x>
- Guralnick, M. J. (2001). A framework for change in early childhood inclusion. In Guralnick, M. J. (Ed.). *Early childhood inclusion: Focus on change*, (pp. 3–35). Brookes, Baltimore.
- Schenk H. G. (2022): *Integráció az óvodai nevelésben*. Záródolgozat. Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác.
- Tamás K. & Papp G.(2003). Inclusive kindergarten education. *Gyermeknevelés*, 10(2-3), p. 23–35. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.3.23.35>
- Tankó N. K. (2022). *Integráció az óvodában*. Záródolgozat. Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác.
- Tóth A. (2022). *Az óvodai integráció szülői szemmel*. Záródolgozat. Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác.
- Varlier, G. & Vuran, S. (2006). The Views of Pre-School Teachers about Integration. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6(2), p. 578–585.